

СУТНІСТЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВНЗ

Постановка проблеми. Сучасне суспільство не потребує лише виконавців, носіїв посередніх якостей, а навпаки, зацікавлене в найбільш повному і різносторонньому розвитку своїх членів. Сьогодні ефективно діючим являється спеціаліст, який адекватно реагує на нові соціальні очікування, мобільний, одноосібний до творчого зростання і професіонального саморозвитку, до постійного оновлення своїх особистісних ресурсів. Суспільство зацікавлене у формуванні особистості спеціаліста, який володіє високим рівнем соціальної компетентності, яка б забезпечувала особистий комфорт, професійну ефективність та соціальну значущість у всіх сферах життєдіяльності.

Аналіз літератури. Сьогодні проблема особистості як суб'єкта фахової діяльності, компетентного та здатного до саморозвитку досліджується багатьма українськими та російськими науковцями. Так, А. Ляшенко [1], у своїх працях досліджувала професійне становлення соціального робітника; сутність понять «соціально-педагогічна діяльність», «професійна діяльність» та соціально-педагогічні аспекти сприяння здоров'ю студентської молоді, розкривають українські вчені О. Безпалько [2], Т. Веретенко [3], І. Зверева, А. Капська [4].

Нині значна увага науковців звернена на питання мотивації до необхідності ведення здорового способу життя, як важливого чинника розвитку особистості, організації систематичної роботи з виховання в дітей навичок здорового способу життя з використанням багатого національного досвіду й усталених традицій українського народу та готовності педагогів до означеного виду діяльності. Так, Т. Бондар, О. Карпенко, Д. Дикова-Фаворська [5] розкривають сутність поняття здоров'я та формування здорового способу життя молоді; особливості формування мотивації до здорового способу життя у студентів, з точки зору фізіології та психофізіології, висвітлено у працях І. Маруненко [6]; вплив соціального середовища на формування особистості студентів та взаємодія соціальних інститутів у формуванні здоров'язберігання відображено у працях С. Омельченка [7]; В. Бобрицькою викладені методологічні та методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів, а також здоров'язберігальні технології в системі вищої педагогічної освіти [8].

Формування компетентності, тобто здатності застосовувати знання та вміння в реальній життєвій ситуації, є однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти.

Метою статті є уточнення сутності понять «компетентність», «здоров'язберігальна компетентність», визначення теоретичних основ здоров'язберігання майбутніх соціальних педагогів в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній літературі компетентність визначена, по-перше, як первинний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно та відповідально; по-друге, як здібність і вміння виконувати певні трудові функції; по-третє, як наявність спеціальної освіти, широкої загальної та спеціальної ерудиції, постійне підвищення своєї професійної підготовки; і нарешті, як професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань й обов'язків повсякденної діяльності.

Важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкт діяльності в системі суспільного розвитку праці. Тут враховано здатність людини до прийняття адекватних і відповідних рішень в проблемних ситуаціях, планування та здійснення дій задля досягнення поставлених цілей, здатність вчитися на помилках та вносити корективи в процес досягнення цілей.

Отже, компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері. Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності. Компетентна в окремій галузі людина володіє певними знаннями та здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь й ефективно діяти в ній. Важливим при цьому є не протиставляти компетентність знанням або вмінням, оскільки перше поняття більш широке, ніж поняття «знання» або «уміння». Компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері. Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності [9].

Українські вчені Т. Алексеєнко, О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська під соціально-педагогічною діяльністю розуміють різновид професійної діяльності, яка спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її соціокультурних потреб або відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини. Її

зміст і структура як виду професійної діяльності, з одного боку, відповідають філософським і психологічним трактуванням діяльності, а з іншого, виражають соціальний аспект цієї діяльності, що визначається соціальним замовленням, соціальними потребами, соціокультурними особливостями середовища та частково відображені в соціальній політиці держави [4, с. 78].

Серед пріоритетних завдань соціально-педагогічної діяльності виокремлюють зміцнення та активізацію адаптаційного потенціалу особистості; збереження та покращення фізичного, психічного та соціального здоров'я особистості; створення сприятливих умов у мікро-соціумі для розвитку здібностей і самореалізації особистості; надання соціальної, психологічної, педагогічної підтримки та допомоги особистості; попередження та локалізацію негативних впливів на особистість факторів соціального середовища.

Незважаючи на те, що науково-методична база для підготовки майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів існує, на практиці ми бачимо студентів та випускників цієї спеціальності, які ще недостатньо і не до кінця усвідомлюють значення власної духовності та етики спілкування, необхідності власного саморозвитку, самовдосконалення та здоров'язберігання, як передумови успішної реалізації свого професійного і людського потенціалу.

Здоров'язберігальна компетентність соціального педагога вимагає органічного єднання особистісних та професійних якостей, широкої освіченості в різноманітних сферах життєдіяльності. Тому у процесі формування здоров'язберігальної компетентності майбутнього соціального педагога важливими є такі дисципліни: анатомія, фізіологія, валеологія, психологія, педагогіка, соціальна педагогіка. Знання основ медицини будуть корисними для роботи майбутнього соціального педагога в медико-соціальних закладах. Здійснення соціальної допомоги передбачає попередній збір інформації, її системний аналіз, висування гіпотез, побудову моделей розвитку. Завдяки цьому відбувається якісне визначення проблеми в усій її повноті, планування фахівцем подальших дій, які мають зумовити зміни існуючого становища. При цьому соціальний педагог не зосереджується лише на індивіді, він вивчає соціальні аспекти проблеми, сприяє виробленню конструктивного її розв'язання. Водночас напрацювання соціальної роботи становить інтерес для представників інших спеціальностей і наукових дисциплін, бо вона вивчає реальні соціальні факти, конкретний практичний досвід [10, с. 59]. Сукупність цих фактів є основою наукового аналізу в межах різних дисциплін, який дає змогу виявити та науково осмислити тенденцію розвитку досліджуваних подій і процесів.

У ВНЗ закладається фундамент знань із спеціальності, тому в процесі навчання необхідно не лише засвоїти програмовий матеріал, але й набути навички творчої самостійної роботи. Тому з першого семестру студент повинен засвоїти методи самостійної розумової праці, свідомо й наполегливо розвивати свої творчі здібності, бо лише так можна сформувати власні погляди, переконання, культуру. Самостійність як риса особистості з'являється у людей не одразу. Вона набувається і вкорінюється поступово, в процесі систематичної роботи над собою. Студент повинен вміти слухати, розуміти, конспектувати лекції, знайти рекомендовану літературу, розібратися в ній, скласти конспект, підготуватись до семінару, лабораторно-практичних занять, іспитів та ін. Для цього потрібна наполегливість, система, звичка до самостійної праці [4, с. 98].

В професійній діяльності соціальних педагогів часто спостерігаються стресові ситуації через високий рівень відповідальності за розвиток підростаючого покоління, активну міжособистісну взаємодію, підвищену емоційну напруженість тощо. Тому, одним із наслідків довготривалого професійного стресу соціальних педагогів є синдром «професійного вигорання», що призводить до нервового перенапруження. Так само і в перший рік навчання у студентів ВНЗ спостерігаються найбільш виражені функціональні зрушення в організмі, які супроводжуються нервово-психічною напругою через нові умови навчання, проживання, темп життя, організацію праці та відпочинку. Все це, діючи в сукупності, ускладнює формування у студента не тільки професійної компетентності, але і здоров'язберігальної.

Проте стан здоров'я студента визначається не тільки його адаптаційними резервами, але й відповідальним ставленням студентів до власного здоров'я. Здорова, морально та духовно розвинута людина почуває себе щасливою, отримує задоволення від навчання, а згодом і від професійної діяльності. Взаємозв'язок і взаємодія психічних та фізичних сил організму визначають цілісність особистості студента, а їх гармонія підвищує резерви здоров'я, створює умови для творчого самовираження особистості у різних сферах життєдіяльності [3, с. 63].

Здоров'язберігальна компетентність передбачає високий рівень сформованості знань, умінь і навичок, їх трансформацію в компетентності щодо збереження і зміцнення здоров'я, раціональної організації життєдіяльності; дає змогу поліпшити стійкість до стресових чинників, виробити навички формального й неформального спілкування, профілювати синдром «професійного вигорання», що сприятиме професійному становленню соціального педагога.

Одним із необхідних елементів підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у ВНЗ, на думку І.М. Маруненко, є здоровий спосіб життя, який враховує екологічний підхід до природи, змінює свідомість особистості: сприяє формуванню у неї відповідного ставлення до свого здоров'я та навколишнього середовища, як необхідної умови для його збереження і зміцнення тим самим формуючи здоров'язберігальну компетентність. Проблемою залишається створення мотивації студентів до здорового способу життя, подолання шкідливих звичок паління і вживання алкоголю, переїдання і гіподинамії та активізація їх під час засвоєння ними знань про самооздоровлення. Тому під час викладання дисциплін студентам, необхідно включати інформацію, яка дасть змогу висвітлити традиційно теоретичні проблеми науки під кутом їх практичного застосування у життєдіяльності та у подальшій професійній діяльності з тим, щоб уникнути проблем із здоров'ям [6].

Висновки.

1. Теоретичний досвід науковців України у напрямку проблем погіршення здоров'я та сучасний погляд на формування здорового способу життя дозволяє говорити про необхідність виявлення соціально-педагогічних умов підвищення ефективності роботи щодо формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх фахівців.

2. Розпочинати цю роботу необхідно у ВНЗ. Проблема здоров'я як в особистому, так й у професійному вимірі набула великого значення і розглядається як така, що становить небезпеку подальшій ефективній діяльності фахівців, перш за все через недбале ставлення до себе. Настала потреба проводити у ВНЗ таку соціально-педагогічну політику і формувати такі життєві норми і цінності, які б стали підґрунтям у прагненні студентів підвищувати рівень не лише професійної компетентності, але і здоров'язберігальної.

3. Усвідомленим є той факт, що саме здоровий спосіб життя є тим соціально-педагогічним підґрунтям, який сприяє та полегшує процес соціального становлення особистості фахівця, і що сформованість здоров'язберігальної компетентності є передумовою всієї подальшої успішної та ефективної життєдіяльності, як в особистому житті, так і в професійній діяльності.

4. Професійне здоров'я соціального педагога позначається на результатах всієї професійної діяльності. Соціальний педагог з низьким рівнем професійного здоров'я не може забезпечити своїм клієнтам необхідний рівень уваги, індивідуальний підхід, створити ситуацію успіху. Він не може формувати культуру здоров'я, оскільки для цього необхідний особистий приклад.

5. Здоров'язберігальна професійна діяльність можлива, на наш погляд, за умови сформованості у соціального педагога відповідної стратегії: продуманості співвідношення сил і засобів у просторі і часі, легке маневрування ними; визначення ключових етапів у досягненні основних цілей; усвідомлення специфіки кожного етапу, його переваг і недоліків.

Література

1. Ляшенко А.И. Профессиональное становление социального работника : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Антонина Ивановна Ляшенко. – М., 1994. – 144 с.
2. Безпалько О.В. Соціально-педагогічні аспекти формування здорового способу життя молоді / О.В. Безпалько // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Книга 2. – К. : Житомир : Вид-во «Волинь», 2003. – С. 120–126.
3. Веретенко Т.Г. Відповідальне ставлення студентів до здоров'я – запорука успішності у навчанні / Т.Г. Веретенко // Соціально-педагогічні аспекти сприяння здоров'ю учнівської та студентської молоді : матер. III Міжнар. соц.-педагог. конфер., м. Луцьк, жовтень 2008 року. – Луцьк, 2008. – С. 62–67.
4. Социальная работа: теория и практика : учебное пособие / отв. ред. : доктор ист. наук, проф. Е.И. Холостова, доктор ист. наук, проф. А.С. Сорвина. – М. : ИНФРА, 2002. – 358 с.
5. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т.В. Бондар, О.Г. Карпенко, Д.М. Дикова-Фаворська та ін.]. – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2005. – 116 с.
6. Маруненко І.М. Особливості формування мотивації до здорового способу життя у студентів / І.М. Маруненко // Культура безпеки екології та здоров'я в інформаційному просторі освіти : матер. конфер. І Міжнар. форуму, [упоряд. Л.Г. Горяня]. – К. : БТОВ «Вітас ЛТД», 2011. – С. 50–54.
7. Омельченко С.О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія / С.О. Омельченко. – Луганськ : Альма-Матер, 2007. – 352 с.
8. Бобрицька В.І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів : монографія / В.І. Бобрицька. – Полтава : ТОВ «Поліграфічний центр «Скайтек», 2006. – 432 с.
9. Варданян Ю.В. Строение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материале подготовки педагога и психолога) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Ю.В. Варданян. – М., 1998. – 353 с.
10. Шептенко П.А. Методика и технология работы социального педагога / П.А. Шептенко, Г. А. Воронина. – М. : Академия, 2001. – 208 с.